

Богата Лідія Миколаївна (Одеса) - доктор філософських наук, професор кафедри культурології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова

ГУМАНІТАРНА СКЛАДНІСТЬ ТА ТЕХНІКА РЕЦЕПЦІЇ

Конструкт *гуманітарна складність* був уведений до наукового обігу кілька років тому. Доцільність використання нового словосполучення обумовлюється наступними чинниками. Будь-які сучасні гуманітарні дослідження, в якій би галузі гуманітарного знання вони не здійснювалися, зазнають значних міждисциплінарних впливів. Як наслідок відбувається своєрідне «розмивання» тих чи інших дослідницьких підходів, позицій. В текстах з'являються безлічі випадкових відхилень, які складно враховувати і на які, одночас, не можливо не звертати уваги. Фактично, це один з варіантів прояву гуманітарної складності, яка більш детально розглядалася автором цього тексту в публікаціях [1], [2].

Одночас в гуманітаристиці з'являється специфічний методологічний інструмент, який досить широко уживається в різних дослідницьких практиках і безпосередньо пов'язаний з освоєнням *складності* (complexity). Йдеться про **рецепцію** як певну методологічну процедуру, яка вимагає для себе послідовної методологічної рефлексії.

Цікавий є сам факт звернення до слова *рецепція* в сучасній гуманітаристиці. Дуже часто це словосполучення зустрічається в назвах текстів, при цьому з самих текстів буває складно зрозуміти, що саме їх автори мають на увазі під цим терміном. Методологічний ракурс аналізу рецепції можливо знайти в роботах молодшої української дослідниці О. Погонченкової. Вона зазначає, що серед понять, які уживаються поряд з «рецепцією», сучасні автори часто називаються такі терміни, як *трансформація, інтерпретація, реінтерпретація, генезис, реконструкція, спадкоємність*, навіть – *типологія*. Відповідне *термінологічне гніздо* фіксується наступними термінами: *спадщина* (heritage), *інтерпретація* (interpretation), *вплив* (influence), *діалог* (dialogue), *переосмислення* (rethinking), *переклад* (translation), *контекст* (context), *текст* (text), *історія* (history), *репродукція* (див. [3]). Слово рецепція виявляється «модним», «трендовим», проте виникає запитання про те, в чому ж саме полягає особливість *рецепції*. Непроясненими також виявляються методологічні можливості рецептивних практик. Таким чином, з одного боку, слово актуально, широко використовується, з іншого – відсутнє розуміння методологічних можливостей, які за цим словом приховуються. І саме тому генеруються й нові запитання: чого слід очікувати від тих чи інших рецепцій? Як досліджувати те, що позначається словом «рецепція»?

У зв'язку з цим до обговорення представлені деякі методологічні «спостереження» з приводу рецепції.

Характерні особливості рецепції.

Рецепція принципово *суб'єктна*. У ній зберігаються унікальні індивідуальні дослідницькі відбитки. Рецепція виявляє себе несподіваними авторськими метафорами, новими і незвичними термінологічними словосполученнями, в яких і зафіксована унікальна авторська позиція.

Рецепція завжди задає своєрідну модальність дослідження будь-якого тексту. Тим самим текст мислиться вже як певне конститутивне ціле, що припускає існування різних варіантів рецептивних розгортань. Те чи інше рецептивне розгортання це вже не поодинокий дослідницький відгук, який існує сам по собі, а відгук, включений в певну рецептивну традицію, яка характеризується специфікою дослідницького ракурсу, термінологічного тезаурусу, способом актуалізації дослідницьких тем. Як приклад можна привести

відмінність українських і російських синергетичних рецепцій. При певній єдності загального («ядерного») концептуального апарату у цих рецептивних традицій є й суттєві відмінності.

Рецепція спрямована на виявлення *розбіжностей сприйняття* та включення їх у подальший пізнавальний процес. Рецепцію слід розглядати як процедуру, вельми характерну для постнекласичної парадигми, бо класична і некласичні парадигми пов'язані з максимальним нехтуванням індивідуального (суб'єктного). В класичній та некласичній парадигмах «рецептивні відхилення» розцінюються як «випадкові перешкоди», «шуми», які не варто враховувати.

Рецепція, народжуючись в межах тієї чи іншої традиції, тим не менш націлена на подолання цієї традиції. І в цьому полягає своєрідна парадоксальність: з одного боку – традиційність, з іншого – інноваційність. Про рецепцію можливо говорити як про різновид *інноваційних практик*. Рецепції, коли вони присутні в традиції, спрямовані на її розмивання. Саме з цієї причини рецепції жодним чином не слід ототожнювати з традиціями. Традиції спрямовані на збереження, а рецепції – на подолання. Але саме традиції породжують рецепції в умовах сильної нестабільності.

Рецепція тісно пов'язана з проявами «теплої раціональності». Цей термін вперше був уведений українським філософом А. І. Афанасьєвим. «Тепла раціональність» протиставляється науковій раціональності, бо розвивається не в умовах природничих наук, а в межах гуманітарних досліджень. «Тепла раціональність» не тільки припускає наявність плюральності, але й підживлюється нею.

Рецепцію можливо визначити як нову методологічну процедуру, яка проявляє себе, розвивається в умовах «теплої раціональності», в ситуаціях посиленої міждисциплінарності та плюральності, величезного різнобарв'я гуманітарних традицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богата Л. М. Гуманітарна складність в контексті найближчих категоріальних понять // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія: Історія. Філософія. Політологія. - Вип.10. - 2015. - С.47-51.
2. Богата Л. М. Лінгвостетика в контексті уявлень про гуманітарну складність // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах «Грані». – 2015. – №11/2 (127). – С.6-11.].
3. Погонченкова О. Рецепція: Поняття, явище, проблема // Людінознавчі студії. [Зб. наук. пр.]. Вип.30. Філософія. – С. 204-217.